

PRIMA EPOCĂ A FIERULUI ÎN NORDUL OLTENIEI

Rezumatul tezei de doctorat - dr. Gheorghe Calotoiu

Lucrarea de față reprezintă o primă încercare de analiză istorico-arheologică a ansamblului vestigiilor de civilizație tracogetică din prima epocă a fierului, înregistrate până acum în zona nordică a Olteniei. Cronologic, ele se plasează între cele mai târzii manifestări de epocă a bronzului (sfârșitul mileniului II î. d. Chr.) și începutul celei de-a doua epoci a fierului - "Latene-ul" geto-dacic (sec. IV, î. d. Chr.).

Abordarea unui asemenea subiect de mare importanță pentru arheologia românească - se impunea tot mai mult ținând seama de absența unei lucrări de sinteză care să reflecte stadiul actual de cunoaștere a culturii materiale și spirituale specifice tracogetilor în nordul Olteniei.

În 1970, Al. Vulpe a elaborat un studiu de sinteză asupra secolelor VII - V î. d. Chr. În spațiul carpato - dunărean, luând în discuție cu acest prilej și realitățile istorico-arheologice ale acestei perioade în Oltenia. De asemenea, în 1972 Al. Vulpe și E. Popescu au publicat necropola de tip Ferigile de la Ticveni, județul Argeș.

S. Morintz și P. Roman au efectuat cercetări arheologice în așezarea de pe Insula Banului. La acestea se adaugă câteva artificii referitoare la sfârșitul epocii bronzului și la prima epocă a fierului în județul Vâlcea, publicate de preotul Gheorghe Petre Govora. Între anii 1971 - 1972, Emil Moscalu efectuează cercetări arheologice în necropolele de la Râureni și Brezoi, rămase încă nepublicate. Floricel Marinescu va publica săpăturile arheologice din cetatea hallstattiană de la Grădiștea (județul Vâlcea).

În perioada anilor 1979 - 1990, Gheorghe Calotiu efectuează cercetări arheologice în necropola tumulară de la Telești - Drăgoiești unde s-au dezvelit 62 de tumuli de dimensiuni diferite, datînd din epoca hallstattului tîrziu. S-au mai făcut cercetări arheologice la Călugăreni - Padeș, Măru - Logrești și Alimpești, care cuprind noi date referitoare la cunoașterea perioadei cercetate.

În perioada 1991 - 1993 s-au efectuat cercetări arheologice în așezarea de tip Verbicioara (fazele IV - V) de la Vierșani - Jupînești (județul Gorj) unde s-au descoperit locuințe de suprafață și ceramică specifică bronzului tîrziu.

Descoperirile arheologice din nordul Olteniei din epoca hallstattului ne-au dus la formularea unor concluzii. Se poate considera că în secolul XII - XI î. d. Chr. fenomenul de hallstattizare, privind din punctul de vedere al culturii materiale, era încheiat, iar traccii erau definitiv formați la nivelul culturilor Gava - Holihrad și Babadag - Insula Banului - Cozia - Psenicevo.

Majoritatea cercetătorilor acceptă prelungirea duratei de existență a culturii Zuto Brdo - Gârla Mare pînă la sfîrșitul epocii bronzului, constînd în contacte dintre fazele finale și primele manifestări de tip hallstattian, care apar ulterior în sfera de răspîndire a acestora. Este vorba despre descoperirile arheologice incluse de S. Morintz în faza a IV-a a culturii Zuto Brdo - Gârla Mare, de către B. Hansel în grupa Ișalnița și I. Chicideanu în grupa Bistreț - Ișalnița.

Încă din 1976 B. Hansel desemnează sub numele de "grupa Ișalnița", unele descoperiri aparținînd orizontului final din dezvoltarea culturii de tip Zuto Brdo - Gârla Mare, răspîndit în special în zona Porților de Fier. B. Hansel consideră că aceasă grupă prezintă elemente de tranziție între orizontul clasic al descoperirilor de tip Gârla Mare și cel hallstattian timpuriu din Oltenia, reliefat în ceramica canelată a grupului Vârtop.

S. Morintz consideră că orizontului tîrziu al culturii de tip Zuto Brdo - Gârla Mare - faza IV - îi aparțin materialele

reprezentând forme ceramice care privesc de sus au o formă aproximativ pătrată. Acest aspect este considerat ca fiind imediat ulterior orizontului Gârla Mare III - Verbicioara IV - Zimnicea - Plovdiv. Se reliefează astfel că, alături de aspectul mixt Verbicioara V - Gârla Mare, descoperirile incluse de S. Morintz în faza a IV-a a culturii Zuto Brdo - Gârla Mare ilustrează ultimul orizont al epocii bronzului în sud - vestul Olteniei.

I. Chicideanu consideră grupa "Bistreț - Ișalnița" ca principalul aspect cultural care încheie în zona Porților de Fier și sudul Olteniei evoluția epocii bronzului. Autorul plasează aceste descoperiri cronologic între descoperirile de la Balta Verde și Novo Selo și cele din orizontul Hallstattian timpuriu de la Balta Verde sau Vârtop, sincronizându-le cu fazele Karaburma II - Cruceni - Bobda I.

Interesant este faptul că majoritatea autorilor citați au semnalat în cadrul etapei târzii a acestei culturi apariția unor forme ceramice decorate prin canelare care transmit primele manifestări "de tip hallstattian".

Aspectul hallstattian timpuriu din nord - estul Olteniei oglindește antrenarea grupurilor culturale din această parte a României în vastul proces de sinteză a ceramicii canelate de la sfârșitul apociei bronzului și începutul Hallstattului. Descoperirile arheologice de la Căzănești și Govora "Treime" aduc noi contribuții în acest sens.

În concluzie, putem data faza finală a culturii de tip Zuto Brdo - Gârla - Verbicioara (respectiv grupul Bistreț - Ișalnița) în intervalul Bz D - prima jumătate a fazei Ha A₁. Prin asociere cu elemente culturale de tip Cruceni - Belegis II, ea a dus la apariția primelor manifestări cu ceramică exclusiv canelată.

Pentru perioada de tranziție din sud - vestul României elocvente sunt descoperirile efectuate în necropola de la Hinova. M. Gumă susține sincronismul necropolei de la Hinova cu orizontul Suseni - Bobda II - Ticveniul Mare - Moldova Nouă - Cariera de

banatite și datarea acesteia în a doua jumătate a fazei Ha A₁ și în Ha A₂. Tezaurul de aur de la Hinova poate fi datat pînă la începutul fazei Ha B₁, după același autor.

Necropola de la Hinova se poate plasa la un orizont cronologic ce este în măsură similar cu descoperirile aparținând “câmpului de urne” de la Balta Verde cu cele ce aparțin grupei Vârtop din zona subcarpatică a Olteniei, sau a orizontului hallstattian timpuriu din nord-estul Olteniei. Acesta poate fi denumit grupa Hinova - Balta Verde sau Hinova - Mala Vârbica pentru sudul Olteniei și nord estul Serbiei.

Necropola Râureni I datează din secolul XII î.d.Chr. ca fiind exclusiv de incinerație și conține ceramică cu decor specific culturii Zuto Brdo - Gârla Mare. În necropolă se găsesc vase în patru colțuri, cu incizii dispuse în ghirlandă. Necropola Râureni aparține unui nou aspect cultural hallstattian timpuriu. Unele vase își au analogii și în necropola hallstattiană timpurie de la Balta Verde II. Ceramică de tip Râureni I s-a mai găsit la Brezoi, Ocnele Mari și îndeosebi la Ticveni, mai ales în tumulii 3 și 4.

Grupul cultural cu ceramică imprimată de tip Insula Banului a fost introdus în literatura de specialitate de S. Morintz și P. Roman, datându-l în intervalul fazelor Ha A-B, respectiv sec. XII-VIII î.d.Chr.

Problema este reluată de B. Hansel care desemnează aceste descoperiri de tip Insula Banului prin denumirea de “grupul Ostrov”. Datorită posibilităților de datare mai precisă a obiectelor de metal descoperite în așezarea de pe Insula Banului consideră că evoluția acestui grup s-a desfășurat în sudul Olteniei și în zona Porților de Fier, între orizontul de tip Vârtop, respectiv al grupei Ișalnița și începutul culturii Basarabi, plasându-l cronologic în faza Ha B (eventual sfârșitul fazei Ha A), respectiv începutul secolului X pînă la jumătatea secolului VIII î.d.Chr. Manifestările aparținând grupei culturale cu ceramică imprimată de tip Insula Banului pot fi considerate specifice unei zone restrânse ce limitează

zonele dunărene din sud-vestul României, nord-estul Serbiei și nord-vestul Bulgariei, cel mai nordic punct fiind așezarea de la Valea Rea - "Cetate" la 30 km nord de Craiova.

Recent, cercetătorul V.Vasiliev reluând analiza topoarelor plate din fier cu aripioare - descoperite în sectorul B al așezării de pe Insula Banului - consideră că acest tip de obiecte pe teritoriul României aparțin fazei Ha B₂ - B₃ implicând datarea grupului cultural Insula Banului în această perioadă.

Sinteza realizată între fondul de ceramică canelată de tip Gava - Mediaș și grupele culturale de tip Gornea - Kalakaca și Insula Banului va da naștere în prima parte a secolului VIII în.d.Chr.manifestărilor specifice culturii Basarabi.

Aspectul cultural Insula Banului preia de la cultura Zuto Brdo - Gârla Mare o serie de ornamente și forme ceramice pe care le transmite culturii Basarabi.

În necropola de la Ieșelnița există trei tumuli care aparțin culturii Basarabi și alți tumuli care nu aparțin acestei culturi.Ieșelnița I datează din a doua jumătate a secolului VII în.d.Chr. și începutul secolului VI în.d.Chr., dar Ieșelnița II datează din secolul V în.d.Chr. Considerăm că în această necropolă este vorba de o modificare culturală prin evoluția pe loc a culturii Basarabi fără distrugerea fondului etnic.

Se reliefează finalul culturii Basarabi care a dat naștere unui alt aspect cultural.

O problemă deosebită o ridică zona de nord a Olteniei în perioada secolelor VIII-VI în.d.Chr. unde Al.Vulpe, mai recent, a redatat necropola de la Ferigile în a doua jumătate a secolului VII și secolul VI în.d.Chr.Acest fapt ne permite să întrevădem posibilitatea ca în aria aceasta să nu fi existat cultura Basarabi.In acest mod, faza Ferigile I începe într-o etapă în care în restul Olteniei exista cultura Basarabi, faza sa finală. Aceasta, cu atât mai mult cu cât la Ferigile există multe elemente comune legate de cultura Basarabi între care tumulii cu piatră, fibulele de tip Glasinac

cu scut beotic, străchinele cu sau fără mânere și cu interiorul ornamentat cu spirale în relief sau incizate.

Pe harta publicată de Al. Vulpe cu monumente de tip Basarabi, în aria Ferigile nu sunt menționate și punctele Basarabi. Astfel, se poate crede că în secolul VII î.d.Chr. există numai aspectul cultural Ferigile. Datarea în a doua jumătate a secolului VII î.d.Chr. a necropolei de la Ferigile, o situează într-o epocă contemporană cu faza târzie a culturii Basarabi. Cele două necropole de la Râureni (județul Vâlcea), ambele de incinerare, aduc date interesante referitoare la prima epocă a fierului în nordul Olteniei. Râureni I formează o necropolă cu 100 de morminte descoperite de-a lungul malului Oltului și care nu aparțin aspectului cultural Insula Banului căruia i-am prezentat aria de răspândire. Această necropolă se datează în Hallstatt A₁.

Necropola Râureni II aparține aspectului cultural Ferigile și este reprezentată de 8 tumuli cu manta formată din bolovani de râu și morminte de incinerare.

Am arătat că datarea necropolei de la Ferigile în a doua jumătate a secolului VII î.d.Chr. și prima jumătate a secolului VI î.d.Chr. o situează în etapa finală a culturii Basarabi.

Problema sfârșitului culturii Basarabi este greu de rezolvat. Aceasta trebuie să fi încetat cel mai târziu în prima jumătate a secolului VI î.d.Chr. în anumite zone. Materiale concludente pentru sfârșitul culturii Basarabi există în necropola de la Ieșelnița, unde, așa cum am mai arătat, peste 20 de tumuli sunt cu bolovani de tip Ferigile, 3 aparțin culturii Basarabi și sunt de incinerare.

Necropola de la Ieșelnița ne dă posibilitatea să constatăm fenomenul transformării culturii Basarabi prin abandonarea ornamentării specifice și apariția unor noi aspecte culturale.

Fenomenul se petrece în cadrul acelorași comunități, necropola de la Ieșelnița fiind unitară. Necropola evoluează lent spre un nou aspect cultural.

Pentru etapa târzie a primei epoci a fierului în zona din nordul Olteniei specific este grupul cultural Ferigile. Acesta este

mai bine reprezentat în depresiunile subcarpatice ale Olteniei și Munteniei. Necropola tumulară de incinerare de la Ticveni a dat la iveală materiale ce aparțin exclusiv fazelor Ferigile II și III. O necropolă specifică fazei III o întâlnim la Podul lui Lazăr, pe Valea Lotrului, lângă Brezoi. Aici se află o necropolă de incinerare în morminte plane. La Bistrița, Județul Vâlcea, preotul Gheorghe Petre Govora, la 5 km de Ferigile, spre nord, a descoperit un mormânt bogat în vase pântecoase și vase borcan, străchini evazate cu decor canelat care datează din același orizont cu necropola plană de la Ferigile, faza a II-a.

O altă necropolă a fost descoperită la Găzejești unde s-au găsit câni cu toartă supraînălțată, vase în formă de căzănel care sunt specifice fazei Ferigile III. Alte descoperiri cu caracter funerar au fost semnalate la Teiuș (comuna Bunești), mănăstirea Govora și la Ocnița. Așezări au fost identificate la Bârsești Vâlcea, Budești și Orlești.

La Ticveni nu s-a identificat decât raportul Ferigile II-III, fără intermediul fazei I. În această zonă faza respectivă este documentată în necropola de la Curtea de Argeș. În necropola de la Ferigile, ca elemente tipologice ce permit o relație cu cultura Basarabi se întâlnesc în jumătatea sudică (respectiv Ferigile II) a necropolei. Ca element specific trebuie remarcat decorul în relief de la străchini și câni la tipul vaselor borcan și la străchinele cu fațete.

Materialul arheologic descoperit în necropola de la Telești-Drăgoiești este caracteristic și înrudit mai ales prin rit, ritual cu cultura Ferigile III. Grupul cultural Telești - Drăgoești se alătură culturii Ferigile într-un moment mai târziu, această necropolă din depresiunea Târgu-Jiului putând fi datată în secolul V î.n.d.Chr. și la începutul secolului IV î.n.d.Chr.

Cultura Ferigile - Bârsești a cuprins tot nordul Olteniei, Munteniei și o parte din Moldova de Jos și s-a extins până dincolo de munți. La nord de Carpații Meridionali este posibilă extinderea grupului Ferigile. Necropola cercetată la Podul lui Lazăr, pe Valea Lotrului, dovedește pătrunderea grupului Ferigile în spațiul

intramontan. Mormântul de incinerare de la Blandiana, județul Hunedoara, poate fi un indiciu în acest sens.

Descoperirile arheologice din necropola plană de la Slobozia - Onești dovedesc că evoluția târzie a grupului Bârsești s-a produs în același moment ca și aceea a grupului Ferigile. Faza Slobozia din cadrul grupului Bârsești este echivalentă cu Ferigile III. În ambele grupuri sunt evidențiate influențele cercului cultural, predominant getic de la Dunărea de Jos spre sfârșitul secolului V î.n.d.Chr. și începutul secolului IV î.n.d.Chr.

Necropola de la Telești - Drăgoiești prezintă multe elemente comune cu faza Ferigile III - cană cu toartă supraînălțată, străchini cu funduri inelare. La Telești - Drăgoiești s-a găsit o fibulă de tip Donja Dolina și o brățară cu nodozități. Aspectul ceramicii, ritul și ritualurile prezintă în această necropolă - depunerea rămășițelor cinerare pe sol și în urne - se poate considera că acestea sunt corespunzătoare fazei III de la Ferigile.

Publicarea în continuare a cercetărilor arheologice încă inedite, cât și continuarea săpăturilor arheologice a obiectivelor arheologice deja cunoscute sau a altora noi vor completa în mod substanțial imaginea noastră referitoare la această epocă istorică pusă în discuție.

Aprofundarea genezei și evoluției grupurilor culturale din prima vârstă a fierului, cuprinse în lucrarea de față încearcă să documenteze reliefația dorită a cunoașterii istoriei și civilizației traco-getilor de la sfârșitul mileniului al II-lea până la sfârșitul secolului V î.n.d.Chr.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Berciu D.** - *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939
1953 - *Catalogul Muzeului arheologic din Turnu-Severin*,
Materiale, I, București, 1953p.589-691.
1960 - *Prima epocă a fierului, Istoria României, I*, București,

- 1960, p.137-147, 149-160.
- 1961 - *Câteva probleme ale culturii Verbicioara*, SCIV, 12, 1961, 2, p.227-240.
- 1966 - *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966.
- 1976 - *Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara*, SCIVA, 27, 1976, II, p.171-180.
- Berciu D., Eugen Comșa** - *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu* (1949 și 1950), Materiale, II, 1956, p.251-489.
- Calotiu Gheorghe** - *Descoperirile arheologice de la Telești - Drăgoiești*, jud.Gorj, Rev. Muz., 1986, IV, p.86-92.
- 1986 - *Necropola getică de la Telești - Drăgoiești*, jud.Gorj, Litua, III, 1986, p.11-88.
- 1987 - *Mărturii arheologice în Gorj*, Tg.-Jiu, 1987
- 1994 - *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua, IV, 1994, p.3-35
- Chicideanu I., Ghergha Petre** - *Săpăturile arheologice de la Călugăreni*, jud.Gorj, Materiale, A XV-a sesiune anuală de rapoarte (Brașov 1981), București, 1983, p.103-107.
- Crăciunescu G.** - *La culture de Basarabi dans la departament de Mehedinți*, Thraco-Dacica, XVI, 1-2, 1995, p. 139-150.
- Davidescu M.** - *Un tezaur de podoabe dacice descoperit la Hinova*, Mehedinți, Thraco-Dacica, II, 1981, p. 7-22.
- Dumitrescu Vi.** - *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cârna*, București, 1961.
- 1974 - *Arta preistorică în România*, București, 1974
- Gumă M.** - *Contribuții la cunoașterea culturii Basarabi în Banat*, Banatica, VII, Reșița, 1983, p65-138.
- 1987 - *Contribuții privind geneza primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Symposia Thracologica 5, Miercurea-Ciuc, 1987, p.71-72.
- 1993 - *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Biblioteca Thracologica, IV, București, 1993.
- 1995 - *The end of Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age in South - western Romania, western Serbia and north-western Bulgaria*. A short review, Thraco-Dacica, XVI, 1-2, 1995, p.99-139.
- Hansel B.** - *Beitrage zur Chronologie der mittleren Bronzezeit in*

- Karpatenbecken, Bonn, 1968.*
- 1976 - *Beitrage zur regionalen und chronologischen Gliederung der alteren Hallstattzeit an den unteren Donau, Teil I-II, Bonn, 1976.*
- Irimia M.** - *Date noi privind necropolele getice de la Bugeac, comuna Ostrov, jud. Constanța, Thraco-Dacica, VI, 1-2, p.75.*
- Laszlo A.** - *Considerații asupra ceramicii de tip Gava din Hallstattul timpuriu, SCIV, 24, 1973, 4, p.557-609.*
- 1975 - *Începuturile metalurgiei fierului pe teritoriul României,*
SCIVA.26, 1975, 1, p.17-39
- 1979 - *Date privind sfârșitul Hallstattului timpuriu în Transilvania, SCIVA, 30, 1979, p.537-546.*
- 1994 - *Inceputul epocii fierului la est de Carpați, Biblioteca Thracologica, VI, București, 1994.*
- Levițki O.G.** - *Cultura Hallstattului canelat la răsărit de Carpați, Biblioteca Thracologica, VII, București, 1994.*
- Morintz S.** - *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în spațiul carpato-balcanic, Rev.Ist., 27, 1974, 6, p.897-906.*
- 1977 - *Probleme privind originea tracilor în lumina cercetărilor arheologice, Rev.Ist., 30, 1977, 8, p.1465-1468.*
- 1978 - *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii, I, București, 1978.*
- 1990 - *Din nou despre Hallstattul din sud-estul României, Thraco-Dacica, XI, 1-2, 1990, p.90-116.*
- Morintz S., Roman P.** - *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României, Insula Banului, SCIV, 1969, 3, p.393-423.*
- Moscalu E.** - *Ceramica thraco-dacică, București, 1983.*
- 1990 - *Noi materiale aparținând culturii tracice Basarabi de la Ostrovul Corbului (jud Mehedinți), Thraco-Dacica, XI, 1-2, 1990, p.117-124.*
- Nestor I** - *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumanien, 1933, 22, Bericht RGK, p.11-181.*
- 1960 - *Epoca bronzului în Istoria României, București, 1960,*

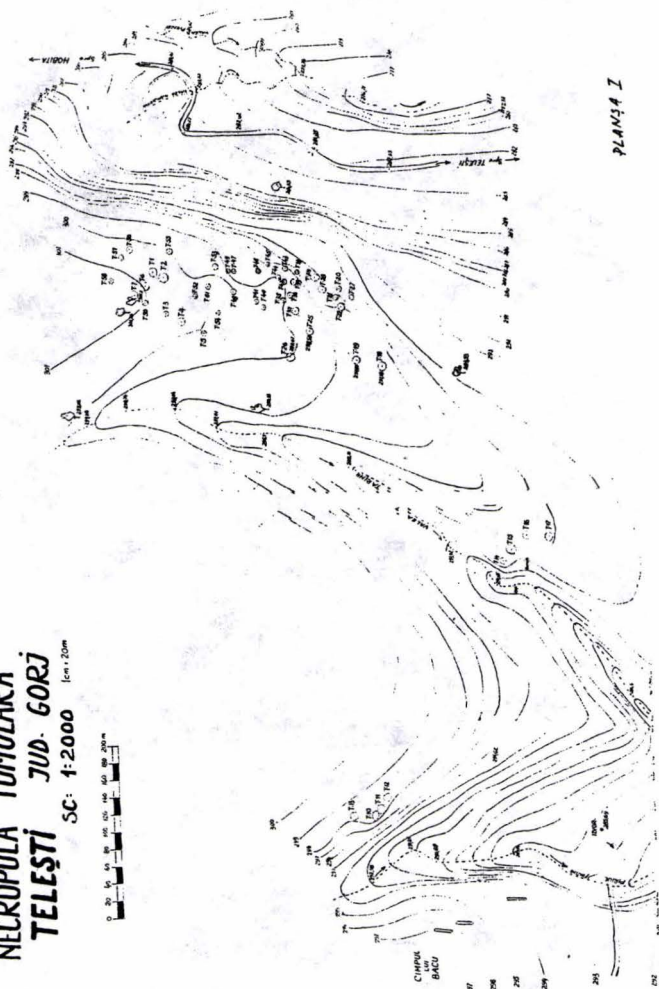
- p.90-136.
- Nica M.** - *Complexul de tumuli hallstattieni de la Ieșelnița*, Historica III, Craiova, 1974, p.7-42.
- 1989 - *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*, Symp.Thrac.,7, Tulcea, p.252-253.
- Petre Gh.I.Govora** - *Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea*. Materiale, IX, 1970, p.467-489.
- 1983 - *Un orizont hallstattian timpuriu în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica, IV, 1983, 1-2, p82-95.
- Petrescu Dâmbovița M.** - *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.
- 1978 - *Die Sicheln in Rumanien mit Corpus der jung-und spatbronzezeitlichen Horte Rumaniens*, PBF, XVIII/1, Munchen, 1978.
- 1978 - *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Iași, 1978
- Simion G.** - *Les getes de la Dobroudja septentrionale du VI-I siecle av.n.e.*, Thraco-Dacica, I, p.143-163.
- Rusu M.** - *Metalurgia bronzului din Transilvania de la începutul Hallstattului*. Rezumatul tezei de doctorat, Iași, 1972
- 1974 - *Începuturile metalurgiei fierului în Transilvania*. In memoriam C.Daicoviciu, Cluj, 1974, p.349-360.
- Tătulea C.M.** - *Cercetări în așezarea hallstattiană timpurie de la Portășești (județul Dolj)*. Materiale, a XV-a sesiune anuală de rapoarte (Brașov, 1981), București, 1983, p. 144 - 154.
- Vasiliev V.** - *Sciții agatârși pe teritoriul României, Cluj Napoca, 1980.*
- 1983 - *Probleme ale cronologiei Hallstattului în Transilvania*, A.M.N., XX, 1983, p. 33 - 57.
- 1987 - *Probleme ale cronologiei Hallstattului pe teritoriul României (II)*, Sargeție, XX, Deva, 1986-1987, p. 64-80.
- 1989 - *Considerații asupra așezărilor fortificate hallstattiene din aria intercarpatică a României*, Symp. Thrac., 7, Tulcea 1989, p. 55 - 61.
- 1995 - *Les recherches consacrees au Premier age du fer en Transylvanie. Resultats et problemes*, Thraco-Dacica,

- XVI, 1 - 2, 1995, p. 93 - 98.
- 1995 - *Fortification de refuge et atablisements fortifiés du premier âge du fer en Transylvanie*, Biblioteca Thracologică XII, București, 1995.
- Vasiliev V., Aldea Al., Ciugudean H.**, *Civilizația dacică timpurie în aria intercarpatică a României. Contribuții arheologice așezarea fortificată de la Teleac*, Cluj Napoca, 1991.
- Vulpe Al.** - *Zur mittleren Hallstattzeit in Rumanian (Die Basarabi Kultur)*, Dacia N.S., IX, 1965, p. 105 - 132.
- 1967 - *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București, 1967.
- 1979 - *Cu privire la cronologia grupului cultural Ferigile*, Danubius, VIII - IX, Galați, 1978, p. 93 - 112.
- Zaharia E., Morintz S.**, *Cercetarea Hallstattului timpuriu în România*, SCIV, 16, 1965, 3, p. 451 - 462.

**NECROPOLA TUMULARA
TELEȘTI JUD. GORJ**

SC: 1:2000

1 cm = 20 m

PLANȘA I

